

Nr 128.

Av fru **Sandström**, om utredning rörande överförmyndarnas arvodering.

Vid 1950 års riksdag framlämnades likalydande motioner i båda kamrarna — I: 243 och II: 291 — vari begärdes dels ökad kontroll från domstolarnas sida beträffande överförmyndarnas arbete och dels ändrade grunder för överförmyndarnas arvodering. Första lagutskottet tillstyrkte motionerna i vad det gällde domstolarnas kontroll av överförmyndarna. Riksdagen beslutade i överensstämmelse härmed och hemställde, att Kungl. Maj:t måtte ta under överbägande att meddela bestämmelser om skyldighet för domstol att med jämna tidsmellanrum verkställa inspektion hos överförmyndarna.

Vad beträffar överförmyndarnas arvodering lämnades de i motionerna framförda kraven utan avseende. I motionerna framhölls, att det nuvarande arvoderingssystemet måste betraktas som otidsenligt och i ekonomiskt hänseende desslikes för överförmyndarna utfalla ojämnt och slumpartat. Det måste därför vara av betydelse, att denna fråga ägnas uppmärksamhet och får en tillfredsställande lösning.

För närmare belysning av frågekomplexet må här erinras om att rådhusrätten i Västerås i september 1946 hos JO begärde, att en framställning måtte göras till Kungl. Maj:t angående en lagändring rörande förmyndares och överförmyndares rätt till arvode. I skrivelsen framhölls att det borde övervägas, huruvida inte vidgad rätt till ersättning av statliga eller kommunala medel borde tillerkännas överförmyndare. Skrivelsen gick på remiss till ett antal överförmyndare. Stockholms förmyndarkammare fann i sitt yttrande önskvärt att en utredning verkställdes, varvid det borde undersökas, om inte befrielse från skyldighet att erlægga arvode kunde tillerkännas sådana myndlingar som endast hade inkomst av folkpension, tjänstepension, underhållsbidrag eller livränta. Överförmyndaren i Linköping erinrade om att förmyndaruppdragen mången gång var av oangenäm art och medförde direkta kostnader för överförmyndaren. Ersättning borde emellertid utgå efter gällande bestämmelser.

Överförmyndaren i Norrköping framhöll att om lagstiftning på detta område ansåges erforderlig, borde den »totala ersättningen» inte nedskäras och under alla förhållanden en nedre inkomstgräns fixeras. I utlåtande från överförmyndaren i Hälsingborg framhölls, att »det givetvis finnes fall, då

uttagande av nu utgående arvoden får anses betungande för den omyndige». Skulle emellertid befrielse för vissa omyndiga att erlägga arvode införas, måste förmyndarna kompenseras för de förluster en sådan lagändring skulle medföra.

Överförmyndaren i Uppsala ansåg, att en utredning i den riktning som påyrkats av rådhusrätten i Västerås borde verkställas. Yttrandet från överförmyndaren i Eskilstuna gick ut på att en utredning inte borde avstyrkas och att man härvid borde överväga om inte ersättning av statliga eller kommunala medel borde tillerkännas överförmyndare. Återstoden av de hörda överförmyndarna — ett fåtal — ansåg att föreslagna lagändring inte borde komma i fråga.

Det förtjänar kanske att påpekas, att samtliga dessa hörda överförmyndare representerade större eller medelstora städer. Överförmyndarinstitutionen gäller dock hela landet, och det finns i regel en överförmyndare i varje större socken. Överförmyndaren uppbär av varje myndling som står under hans kontroll en summa motsvarande 2 % av myndlingens årsinkomst när denna överstiger 200 kronor, eljest en summa motsvarande 1 %. Det är självklart att det endast när det gäller mycket rika myndlingar kan bli fråga om större arvodessummor. Härvidlag är det klart, att — såsom professor Åke Holmbäck framhållit i samband med en utredning på skadeståndsrättens område — de större förmynderskapen belastas med avgifter, som täcka överförmyndarens arbete med de smärre.

Man må dock ingalunda tro, att i de »små förmynderskapen» myndlingarna i praktiken skulle vara befriade från skyldighet att erlägga de lagstadgade arvodena. För att antyda ett konkret exempel kan man tänka sig en landskommun med ett par tätorter och ett invånarantal på omkring 16 000 invånare. Överförmyndaren har genomsnittligt per år omkring 400 akter. Av dessa äro ca 40 eller 10 % anstaltsfall. Det är anstaltsfallen som ger överförmyndaren i detta distrikt den största och jämnaste inkomsten. Man räknar med ca 25 å 30 kronor per år och anstaltsfall, vilket gör en årlig summa av mellan 1 000 och 1 200 kronor. Dessa pengar inbetalas till överförmyndaren av förmyndaren, som inom parentes sagt torde göra sig ca 75 kronor per år och anstaltsfall, vilket blir en rätt betydande summa när en och samma förmyndare sköter ett stort antal sådana förmynderskap. Anstaltsfallen utgöras till största delen av sinnessjuka eller av annan anledning omyndigförklarade personer, intagna på sinnessjukhus, ålderdomshem eller vårdhem, och vilka i regel åtnjuta pensionsförmåner, som inte bara täcka vårdavgift utan också bilda överskottsmedel som för vårdtagarens räkning förvaltas av förmyndaren och redovisas för överförmyndaren.

I övriga fall av förmynderskap har överförmyndaren att kontrollera ett stort antal olika förmyndare. Ofta gäller det då omyndiga barn i hem där en av föräldrarna dött eller barn som blivit helt föräldralösa. För att ta ett exempel händer det att en änka i ett jordbrukarhem lever i oskiftat bo. Med

de uppväxande barnens hjälp drar hon sig fram på sitt jordbruk. Den inkomst jordbruket ger — som alltså beskattas — betraktas ur förmynderskapssynpunkt så, att hälften av inkomsten tillfaller änkan och hälften de omyndiga barnen, för vars uppehälle en del av inkomsten alltså tas i bruk. Om änkan är förmyndare för sina barn, har hon att årligen till överförmyndaren avge redovisning av inkomsterna. Överförmyndaren avkräver henne då 2 % på hälften av inkomsten, något som måste förefalla änkan ganska oförståeligt. Hon arbetar hårt för att hålla ihop hemmet och ge barnen uppehälle, vård och tillsyn. För detta får hon betala en extra skatt till det allmänna, dvs. till den person som enligt lag granskar hennes fattiga förhållanden. Om jordbruket exempelvis ger en inkomst på 4 000 kronor per år, skall hon årligen utlösa ett postförskott på 40 kronor, vilket i hennes omständigheter kan vara betungande.

Överförmyndaren i detta stora landsbygdsdistrikt uttager i stor utsträckning sina arvoden per postförskott, sedan han fått redovisning från förmyndarna. Dessa räkna nämligen inte alltid ut överförmyndarens arvode. I denna speciella socken uttages arvodet i ca 100 fall av totalt 400 per postförskott. Omkring tio av postförskotten lösas inte, och eftersom det i de flesta fall rör sig om mycket små summor, bli de i regel eftersänkta — inte av medlidande utan av praktiska skäl. I mycket stor utsträckning gälla arvodessummorna belopp på endast ören. Om ett stärbhus efterlämnar 6 000 kronor i behållning och 3 000 kronor insätts på bank för de omyndiga barnens räkning, erhåller överförmyndaren intet arvode för granskningen av arvskifteshandlingarna. Arvodet utgår först sedan myndlingarnas kapital avsatt ränteinkomst. Om denna efter 3 % blir 90 kronor, erhåller sålunda överförmyndaren efter ett år 90 öre. Skulle emellertid överförmyndaren konsekvent eftersänka sådana småsummor, skulle arvodet minska i sådan grad, att han knappast finge sina utgifter täckta, i varje fall skulle han endast kunna tillgodoräkna sig en mycket oansenlig betalning för sin faktiska arbetstid inom överförmyndarinstitutionen.

Ehuru kommunerna ha rätt att arvoda sina av fullmäktige föreslagna överförmyndare, torde så ske i mycket liten utsträckning. Överförmyndaren har att hålla telefon, papper och arbetstid och får dessutom ofta företa resor. Ersättning för alltsammans skall ske genom de olika arvodena. De ojämnt förekommande »stora förmynderskapen» ge inte någon jämn inkomst till överförmyndarna. Den största och jämnaste inkomsten få överförmyndarna från de fattigaste kategorierna, dvs. från omyndigförklarade pensionärer, från änkor i oskiftade bon osv.

Med hänvisning till dessa faktiska förhållanden, som i högre grad kunna återfinnas ute på landsbygden än i städerna, synes det vara angeläget att åstadkomma sådan ändring i lagen, att myndlingar befrias från skyldighet att arvoda överförmyndare — och överförmyndarna från skyldigheten att årligen plocka hundratals småsummor från människor i små omständig-

heter. Det borde vara en det allmännas — och härvidlag i första hand en kommunernas — angelägenhet att arvodera överförmyndarna. Tanken att göra överförmyndardistriktet större skulle då också lättare kunna förverkligas. Med hänvisning till vad här anförts hemställes sålunda,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av överförmyndarnas arvodering, varvid hänsyn bör tagas till önskemålet att överförmyndare avlönas med allmänna medel.

Stockholm den 24 januari 1951.

Ragnhild Sandström.
